

דגם תשובות לשאלון אזרחות, מס' 034114, קיץ תשע"א

הנחיות כלליות:

- * בדגם זה כתובות בקיצור תשובות על שאלות המבחן והנחיות למתן הציון.
- * בדגם מוצגים רכיבי התשובה העיקריים. אם התלמיד כלל בתשובתו רכיב שאינו כלול בדגם, על המעריך לבדוק אם הוא נכון, על פי ספרי הלימוד והתייעצות עם מעריך בכיר.
- * במתן הציון יש להימנע מהשפעות שנובעות מכתב היד, מסגנון הכתיבה ומאורך התשובה. יש להעריך רק את מה שנדרש בשאלה, ולא יותר מכך.
- * קו אלכסון ⑦ מסמן תשובה חלופית (זו או זו מתקבלת באותה מידה).
- * חלקי התשובה המובאים בסוגריים אינם הכרחיים לקבלת ניקוד מלא.
- * ההנחיות בדגם מנוסחות בלשון זכר, ומכוונות למעריכות ולמעריכים כאחד.
- * יש לקרוא את התשובה כמכלול.
- * הרכיבים הנדרשים מוצגים בתמציתיות עבור המעריכים. הצגת המושג על ידי התלמיד צריכה להיות מורחבת כדי שתהווה תשובה מלאה.

פרק ראשון

על הנבחן לענות על אחת מהשאלות 1-2.

1. א. זכות טבעית שהמדינה מבקשת לממש באמצעות פרסום האזהרה

ציון – 30%
הצגה – 30%
הסבר – 40%

ציון: הזכות לחיים ולביטחון (שלמות הגוף)

הצגה:

רכיבים נדרשים:

- זכותו של אדם לחיות (ללא...) / להיות מוגן (מפני...) / חובת המדינה להגן על..
- הגנה מפני: מפגעים פיזיים או נפשיים, המסכנים את חייו / שלמות גופו

הסבר:

ביסוס מתוך הקטע: התלמיד הראה שהאזהרה כוללת פירוט של נזקי העישון למעשן/למי שנמצא בסביבתו. קישור בין הקטע למושג: התלמיד הבין שהעישון הוא מפגע (פיזי) המסכן את חייו ושלמות גופו של האדם.

או:

ביסוס מתוך הקטע: התלמיד הראה שהמדינה מעוניינת לצמצם את העישון בשל הסיכון הכרוך בו. קישור בין הקטע למושג: התלמיד הבין שהמדינה מגנה על האדם מפני נזקי העישון המסכנים את חייו ואת שלמות גופו.

או:

ציון: זכות הציבור לדעת

הצגה:

רכיבים נדרשים:

- האמצעי: נגישות למידע / זכותו של אדם להיות חשוף למידע
- המטרה: יכולת לגבש דעה ולפעול על פיה

הסבר:

ביסוס מתוך הקטע: התלמיד הראה שהמדינה מחייבת בחוק לפרסם אזהרה בנושא נזקי העישון על גבי המוצרים כדי לאפשר לכל אדם להפעיל שיקול דעת ולהחליט אם לעשן או לא / להיות מודע לסיכון הכרוך בעישון.

קישור בין הקטע למושג: התלמיד הבין שפירוט נזקי העישון באמצעות פרסום האזהרה פירושו חשיפת מידע בפני האדם והבטחת נגישותו למידע זה.

או:

התלמיד הבין שפרסום האזהרה בדבר נזקי העישון פירושו חשיפת מידע, אשר נועד לאפשר לאדם לגבש דעה

לגבי העישון ולפעול על פיה.

אָו:

ציון: חופש הבחירה / הפעולה

הצגה:

רכיבים נדרשים:

- חופש הבחירה: החופש לבחור / להחליט / החופש לפעול / להמנע מפעולה
- האדם אחראי על גופו ועל חייו / אוטונומי / תבוני / נושא באחריות למעשיו

הסבר:

ביסוס מתוך הקטע: **התלמיד הראה** שהמדינה מעוניינת ליידיע את האדם, באמצעות פרסום האזהרה, בדבר הסיכון הכרוך בעישון, כדי שיוכל להחליט על פי שיקול דעתו אם לעשן או לא.
קישור בין הקטע למושג: **התלמיד הבין** שתווית האזהרה נועדה להבטיח שהאדם הרוצה לעשן עושה זאת מתוך בחירה, והוא יודע מה הסיכון הכרוך בכך.

אָו:

התלמיד הבין שהחוק אינו אוסר עישון, אלא מותיר בידי האדם את החירות לבחור, על פי שיקול דעתו, אם לעשן או לא.

אָו:

התלמיד הבין שפרסום האזהרה יביא את האדם האחראי על בחירותיו להחלטה תבונית אם להסתכן בעישון ולגרום נזק לגופו.

ב. העיקרון הדמוקרטי שיצרני הסיגריות מחויבים לפעול על פיו

ציון — 30%
הצגה — 30%
הסבר — 40%

ציון: שלטון החוק

הצגה:

רכיבים נדרשים:

- כללים מחייבים להתנהלות/להתנהגות
- כולם (רשויות השלטון וכלל האזרחים) כפופים לחוק / חייבים לציית לחוק / שוויון בפני החוק (באכיפה)
- החוק מתקבל בדרך דמוקרטית (רשות מחוקקת הנבחרת בבחירות דמוקרטיות) (פורמלי) / תוכן החוק: מבטא רעיונות וערכים דמוקרטיים

הסבר:

ביסוס מתוך הקטע: **התלמיד הראה** שהמדינה מחייבת את יצרני הסיגריות להצמיד תווית אזהרה למוצריהם.
קישור בין הקטע למושג: **התלמיד הבין** שהצמדת תווית אזהרה היא כלל מחייב שקבעה המדינה, כלומר חוק שיצרני הסיגריות חייבים לציית לו.

אָו:

ביסוס מתוך הקטע: **התלמיד הראה** שיצרני סיגריות שלא יפעלו על פי הכללים המחייבים ייענשו על ידי המדינה.
קישור בין הקטע למושג: **התלמיד הבין** שאי-קיום הכללים על ידי יצרני הסיגריות פירושו פעולה בניגוד לחוק / אי-ציות לחוק.

אָו:

התלמיד הבין שענישה / קנסות שיוטלו על יצרני סיגריות שלא יפעלו על פי הכללים המחייבים פירושם אכיפת החוק על ידי המדינה.

2. א. **העיקרון הדמוקרטי שהתממש בתהליך שהתרחש בסודן**

ציון – 30%
הצגה – 30%
הסבר – 40%

ציון: עקרון הכרעת הרוב

הצגה:

רכיבים נדרשים:

- התהליך / הפרוצדורה: קבלת החלטות / כולם רשאים להשתתף בתהליך / מתקבלת ההצעה של מרבית המצביעים.
- מי מחויב לקיים: כולם מחויבים לקיים את ההחלטה.
- מיעוט/רוב: זכותו של המיעוט להמשיך ולהחזיק בדעותיו / אסור לרוב לפגוע באופן שרירותי בזכויות המיעוט.

הסבר:

ביסוס מתוך הקטע: התלמיד הראה שבהצבעה ענו כ- 90 אחוזים מהמשתתפים כי הם רוצים בפירוד. **קישור בין הקטע למושג:** התלמיד הבין שהתקיימה הצבעה כדי לקבל החלטה בנושא עתידה של סודן, וההחלטה שהתקבלה היא זו שהרוב (מעל תשעים אחוז מכלל המצביעים) הסכים לה.

אז:

ציון: עקרון שלטון העם

הצגה:

רכיבים נדרשים:

- מי שולט: העם / כלל האזרחים, הוא מקור הסמכות השלטונית במדינה / הוא הריבון
- אופן קבלת ההחלטות במדינה: ניהול המדינה על דעת כלל האזרחים / באמצעות נציגיהם הנבחרים.

הסבר:

ביסוס מתוך הקטע: התלמיד הראה שבסודן התקיימה הצבעה לקביעת עתידה של המדינה, ובה השתתפו תושבי דרום סודן.

קישור בין הקטע למושג: התלמיד הבין שבאמצעות ההצבעה בה השתתפו תושבי דרום סודן השפיעו התושבים על התנהלות המדינה ועל קבלת ההחלטות בה, ובכך מימשו את ריבונותם / את סמכותם השלטונית באופן ישיר.

ב. **התנאי לקיום מדינה שיתממש עם ביצוע ההחלטה**

ציון – 30%
הצגה – 30%
הסבר – 40%

ציון: ריבונות / עצמאות

הצגה:

רכיבים נדרשים:

- אי-תלות בגורם זר / ניהול עצמאי של ענייני הפנים והחוץ.

הערה למעריך: ניתן לקבל את התשובה הכרה חיצונית בעצמאות המדינה, כתשובה חלקית.

הסבר:

ביסוס מתוך הקטע: התלמיד הראה שדרום סודן תיפרד מסודן.

קישור (בין הקטע למושג): התלמיד הבין שהפירוד יוביל להקמת מדינה עצמאית / ריבונית.

אז:

ביסוס מתוך הקטע: התלמיד הראה שמנהיג סודן איחל הצלחה בהקמת המדינה החדשה.

קישור בין הקטע למושג: התלמיד הבין שמנהיג סודן מכיר בעצמאותם של תושבי דרום סודן / מכיר במדינתם החדשה.

פרק שני

על הנבחן לענות על שלוש מהשאלות 3-7, ועל אחת מהשאלות 8-9.

3. עקרון האחרייות המשותפת (הממשלתית)

הצגה — 100%

רכיבים נדרשים:

- הממשלה כולה נושאת באחריות
- כלפי הפרלמנט/ בפני הציבור
- לכל ההחלטות ולכל הפעולות שביצעה / לכל מעשה של כל אחד מהשרים
- שר אינו יכול להתנגד להחלטת רוב של הממשלה לאחר קבלתה / שר שאינו מקבל את החלטת הממשלה / מפלגות הקואליציה מחוייבת גם הן.
- ניתן לפטרו.

4. מדיניות ההעדפה המתקנת

הצגה — 100%

רכיבים נדרשים:

- מה: התייחסות שונה לטובה / הטבה או דוגמאות: סיוע חברתי (שריון מקומות) / סיוע כלכלי (קצבאות / הטבות במיסוי)
- למי: לקבוצות נחשלות / מקופחות
- לשם מה: לצמצם פערים / להביא לשוויון הזדמנויות חברתי-כלכלי / לשנות התייחסות סטראוטיפית
- עד מתי: מוגבלת בזמן

5. נקודת דמיון בין התוכן של הכרזת העצמאות לבין התוכן של תכנית החלוקה של האו"ם

הצגה — 40%

- הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל
- שלטונות נבחרים
- בחירות דמוקרטיות
- כינון חוקה
- התחייבות לעקרונות האו"ם / קבלה למוסדות האו"ם
- מחויבות לשמירת זכויות אדם וחירויות יסוד
- התחייבות לחירות ולשוויון / ערכים דמוקרטיים
- שמירה על מקומות קדושים
- פתרון סכסוכים בדרכי שלום
- בהכרזת העצמאות מוזכרת אחדות כלכלית בהתאם להחלטת האו"ם

נקודת שוני בין התוכן של הכרזת העצמאות לבין תכנית החלוקה של האו"ם

הצגה — 60%

- תכנית החלוקה: שתי מדינות, ערבית ויהודית בשטחי ארץ-ישראל. הכרזת העצמאות: הקמת מדינה יהודית בלבד.
- תכנית החלוקה: ירושלים עיר בין-לאומית. הכרזת העצמאות: אין התייחסות לירושלים.
- תכנית החלוקה: קביעת גבולות המדינות. הכרזת העצמאות: אין התייחסות לגבולות.
- תכנית החלוקה: הסדרים במדינה החדשה יתבצעו בפיקוח ועדה בין-לאומית. הכרזת העצמאות: הצהרת עצמאות.
- תכנית החלוקה: מדגישה את הצורך באיחוד כלכלי משותף. הכרזת העצמאות: האחדות הכלכלית של ארץ-ישראל בשלמותה נרמזת אך לא מפורטת.
- הערה למעריך: ניתן לקבל תשובות אפשריות נוספות.

6. תפקידי בית משפט מחוזי

הצגת שני תפקידים – 40%+60%

רכיבים נדרשים:

- שיפוט ב(ערכאה ראשונה): למקרים חמורים / קשים / ענישה חמורה (בתחום הפלילי) / סכומים גבוהים (בתחום האזרחי) / סמכות שיורית.
- שיפוט ב(ערכאה שנייה): ערעור על בית משפט שלום.
- בשבתו כבית משפט לתפקידים מיוחדים – עניינים מנהליים / משמורת של שוהים שלא כדין / ענייני פשיטת רגל / פירוק תאגידים / ערעורי מסים / עתירות אסירים (תל-אביב) / ענייני מים / ימאות (חיפה) / פנקס הבחירות לכנסת / ערעור על תוצאות הבחירות (ירושלים).

7. ביטוי להשתלבות הדרוזים בחברה הישראלית

הצגת ביטוי אחד – 40%

- שירות צבאי
- קשרים עם העיר הסמוכה
- עלייה ברמת ההשכלה
- עיור
- שינוי בהנהגה
- תפיסת עמדות מפתח ותפקידים בכירים במדינה
- הצבעה בבחירות למפלגות ציוניות

ביטוי לייחודם של הדרוזים כקבוצה

הצגת ביטוי אחד – 60%

- השתייכות לקבוצה אתנית דרוזית
- הקמת מוסדות ייחודיים דרוזיים
- לימודי מורשת דרוזית
- הדת הדרוזית הייחודית
- מגורים בכפרים דרוזיים
- מערכת חינוך נפרדת

8. פקודה בלתי חוקית בעליל

הצגה – 60%

רכיבים נדרשים:

- הוראה לחייל / שוטר / איש שירות הביטחון / נותן הפקודה הוא בעל סמכות
- מנוגדת לחוק באופן המהותי / מנוגדת לשלטון החוק המהותי
- מנוגדת למוסר / דגל שחור / מקוממת את הלב ודוקרת את העין / בניגוד לערכי אדם סביר / לחברה מתוקנת
- אסור לבצעה / המבצע פקודה כזו / נותן הפקודה יועמד לדין

כיצד ציות לפקודה פוגע במימוש חובות האדם כאדם

הסבר – 40%

הסבר:

- אדם המצייט לפקודה בלתי חוקית בעליל פועל באופן בלתי מוסרי ופוגע בזולת, ופירוש הדבר שהוא אינו ממלא את חובתו כאדם.
- כל פרט חייב להכיר בזכותו של כל פרט אחר בחברה לממש את זכויותיו הטבעיות. ציות לפקודה בלתי חוקית בעליל משמעותו אי הכרה בזכות טבעית של האחר.
- חלה על כל פרט חובה להימנע מפגיעה בזכויותיו הטבעיות / להימנע מלפגוע בכבוד / חיים / חירות של האחר. ציות לפקודה בלתי חוקית בעליל הוא פגיעה בזכות טבעית של האחר.
- חובתו של אדם להתריע כאשר הוא יעד לפגיעה בזכויות הטבעיות של אדם. סירוב (אי-ציות) לפקודה בלתי חוקית בעליל הוא בחזקת התרעה על עוולה.

9. דמוקרטיה כצורת ממשל

הצגה – 60%

הצגה:

רכיבים נדרשים:

- דמוקרטיה ניהולית / פורמלית / פרוצדורלית / דגש על מוסדות ונהלים
- מטרת הפרוצדורה: לבטא את רצון העם / ריבונות העם / שלטון החוק / ערכים דמוקרטיים

כיצד אחד מתפקידי הכנסת מיישם מובן זה של הדמוקרטיה

הסבר – 40%

הסבר:

תפקידי הכנסת:

- ייצוג – ביטוי לרצון העם כריבון
- חקיקה – ביטוי לפרוצדורה / ביטוי לדגש על מוסדות ונהלים
- כינון חוקה – ביטוי לפרוצדורה / ביטוי לדגש על מוסדות ונהלים
- פיקוח ובקורת על הממשלה – ביטוי לפרוצדורה
- בחירת נשיא המדינה / בחירת מבקר המדינה – ביטוי לפרוצדורה / ביטוי לדגש על מוסדות ונהלים

פרק שלישי

על הנבחן לענות על שתיים מהשאלות 10-12 או על שתיים מהשאלות 13-15.

10. גישת מדינת העם היהודי

הצגה – 40%

רכיבים נדרשים:

- מדינת העם היהודי כולו / מדינתם של כל היהודים בעולם / מוקד רגשי / הזדהות לאומית עבור יהודי התפוצות
- המדינה מטפחת מערכת קשרים עם יהדות התפוצות / פעילות מכוונת של המדינה להעמקת הקשר עם יהדות התפוצות / קשר הדדי בין מדינת ישראל ליהדות התפוצות
- יהודית / רוב יהודית, ציונית, דמוקרטית, חילונית.

עמדת הכותב כלפי גישה זו, כפי שהיא באה לידי ביטוי בקטע

הסבר – 60%

הסבר:

אפשרות א':

ביסוס: התלמיד מראה שעמדת הכותב ביחס לגישת מדינת העם היהודי חיובית, שכן הוא רואה בחיוב את העובדה שממשלות ישראל דנות בצורך להתחשב ביהדות התפוצות.

קישור: התלמיד מבין שממשלות ישראל פועלות על פי התפיסה שהמדינה היא מדינת העם היהודי כולו, ולא רק מדינתם של אזרחי ישראל.

אפשרות ב':

ביסוס: התלמיד מראה שעמדת הכותב ביחס לגישת מדינת העם היהודי חיובית, שכן הוא מצדיק את המחויבות של יהדות התפוצות לישראל ואת ציפייתם ליחס דומה.

קישור: התלמיד מבין שהכותב מדגיש את חשיבות הקשר ההדדי בין יהדות התפוצות למדינת ישראל, שהוא אחד ממאפייני הגישה.

אפשרות ג':

ביסוס: התלמיד מראה שעמדת הכותב ביחס לגישת מדינת העם היהודי חיובית, שכן הוא מבקש לחזק את הקשר ואת תחושת השותפות בין יהודי התפוצות למדינה;

קישור: התלמיד מבין שהכותב מדגיש את חשיבות הקשר ההדדי בין הצדדים, שהוא אחד ממאפייני הגישה.

11. מהי זהות?

הצגה — 40%

רכיבים נדרשים:

- מכלול של מרכיבים שבאמצעותם האדם מגדיר את עצמו.
- האבחנה בין מרכיבים מולדים / מרכיבים שיוכיים לבין מרכיבים נרכשים.
- הבחנה בין אובייקטיבי לסובייקטיבי (מה כל פרט בוחר להדגיש בזהותו)

מרכיב זהות שהכותב מבקש לחזק בקרב יהודי התפוצות

זהות לאומית / אתנית

הסבר — 60%

הסבר:

ביסוס: התלמיד מראה שהכותב מבקש לקיים דיון מתמיד בין כל חלקי העם ולחזק את תחושת השותפות ביניהם עם היהודים בתפוצות.

קישור: התלמיד מבין שהכותב מבקש לחזק את הקשר בין חלקי העם — יהודי התפוצות והעם היהודי בישראל; כלומר הוא מדגיש את המרכיב השיוכי האתני היהודי המשותף לכולם.

12. עקרון הסובלנות

הצגה — 40%

רכיבים נדרשים:

- קבלת השונה / יחס מכבד לשונה ממך/למי שדעתו ומנהגיו מנוגדים לדעתך
- הגורם לך לסבול / הגורם לך לאי נוחות

כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע

הסבר — 60%

הסבר:**אפשרות א'**

ביסוס: התלמיד מראה שהצעת החוק המחזקת את סמכות הרבנות הראשית (המייצגת את הזרם האורתודוקסי) בענייני גיור מעוררת כעס ותחושת ניכור בקרב יהודי התפוצות השייכים לזרם הרפורמי ולזרם הקונסרבטיבי.

או:

הדרישה של היהודים המשתייכים לזרם הרפורמי ולזרם הקונסרבטיבי מהמדינה להכיר בהם ולהתחשב גם בדעותיהם בענייני דת [ולא רק בדעות הזרם האורתודוקסי] פירושה דרישה לקבל את השונה ולנהוג בו בכבוד.

או:

יהודי התפוצות השייכים לזרם הרפורמי ולזרם הקונסרבטיבי דורשים שמדינת ישראל לא תתעלם מהם, תכיר גם בהם ותתחשב בדעותיהם בענייני דת.

קישור: התלמיד מבין שהיהודים המשתייכים לזרם הרפורמי ולזרם הקונסרבטיבי כועסים מכיוון שהם רואים בחיזוק סמכותה של הרבנות הראשית בנושאי גיור בישראל התעלמות מהם, כלומר הם חשים שלא נוהגים בהם בסובלנות: אין נכונות לקבל את שונותם המתבטאת בדרכים שבהן הם מקיימים את אמונתם.

אפשרות ב'

ביסוס: התלמיד מראה שכותב המאמר מדגיש שהגיור על פי ההלכה חשוב לו, אך הוא רוצה גם לשמור על קשר עם יהדות התפוצות ולקיים דיון מתמיד בין כל חלקי העם.

קישור: התלמיד מבין שלכותב המאמר דעה ברורה משלו לגבי הגיור — גיור כהלכה, אך יחד עם זאת הוא מוכן לכבד את השונה ממנו, הרפורמי והקונסרבטיבי, מקבל את השונה ומבקש לאפשר לו לבטא את דעותיו בדיון מתמיד שיכלול את כל חלקי העם; כלומר הוא מבקש לאפשר לפרטים ולקבוצות דתיות שונות לבטא את עמדותיהן, גם כשהן מנוגדות לדעתו ועלולות לגרום לאי-נוחות או סבל.

13. תפקיד התקשורת במדינה דמוקרטית בהבניית מציאות

הצגה – 40%

רכיבים נדרשים:

לסייע לאזרחים לבנות את עולם המושגים הפוליטיים שלהם / לעצב את השקפת העולם הפוליטית של האזרח / להכיר ולהבין את המציאות הפוליטית / משפיעה על תפיסת המציאות של האזרח.

הערה למעריך: אם התלמיד הציג אחד מתפקידי התקשורת וקשר אותו להבניית המציאות ניתן לקבל כתשובה מלאה.

כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בדברי הכותב

הסבר – 60%

הסבר:

אפשרות א':

ביסוס: **התלמיד מראה** שלטענת הכותב התקשורת הארצית / העיתונות העברית מתעלמת מסוגיות מרכזיות המעסיקות את הציבור הערבי.

קישור: **התלמיד מבין** שהתעלמות התקשורת מסוגיות מרכזיות יוצרת מצב שבו אין שיח ציבורי בסוגיות אלו, בישראל, ולכאורה סוגיות אלה אינן קיימות. כך האזרחים אינם יכולים לבנות בצורה נכונה את עולם המושגים הפוליטי שלהם / תפיסת המציאות של האזרח לוקה בחסר.

אפשרות ב':

ביסוס: **התלמיד מראה** שלטענת הכותב התקשורת מתארת פעילות של עמותות וארגונים חברתיים בישראל, אך כמעט שאינה מתייחסת לארגונים כאלה הפועלים במגזר הערבי.

קישור: **התלמיד מבין** שעל ידי תיאור וסיקור עמותות וארגונים ציבוריים בתקשורת הארצית מסייעת התקשורת לאזרח להכיר את המציאות הפוליטית ולהבין אותה; אך ההימנעות מתיאור הפעילות במגזר הערבי יוצרת תמונה לא נכונה / לא אובייקטיבית של המציאות / תפיסת המציאות של האזרח לוקה בחסר.

אפשרות ג':

ביסוס: **התלמיד מראה** שלטענת הכותב התקשורת תיארה בזמן מערכת הבחירות את פעילותן של מפלגות שונות שהתמודדו בבחירות לכנסת, והתייחסה לכל המפלגות המייצגות את המגזר הערבי כיחידה אחת, מבלי להדגיש את ההבדלים ביניהן.

קישור: **התלמיד מבין** שההתייחסות של התקשורת לכל המפלגות המייצגות את המגזר הערבי כאילו אין ביניהן הבדל אידאולוגי יצרה תמונת מציאות לא נכונה בקרב צרכני התקשורת הארצית, ופגעה בהבנתם את המציאות הפוליטית במגזר זה.

אפשרות ד':

ביסוס: **התלמיד מראה** שלדעת הכותב על העיתונות להציג את נקודת המבט של אזרחי ישראל הערביים בעניינים אזרחיים יום-יומיים.

קישור: **התלמיד מבין** שאם העיתונות הישראלית תציג את נקודת המבט של האזרחים הערביים הסיקור יהיה אובייקטיבי יותר, וכך האזרח יוכל לגבש את השקפת עולמו הפוליטית בצורה נרחבת יותר / תוכל העיתונות לסייע בצורה טובה יותר בבניית עולם המושגים הפוליטי של האזרח.

14. מהי מפלגה

הצגה – 40%

רכיבים נדרשים:

- קבוצה המייצגת חלק מתוך כלל החברה / התארגנות של אנשים מתוך רצון חופשי
- במטרה להשתתף בשלטון ובניהול המדינה
- על סמך אידאולוגיה / השקפה משותפת / אינטרסים משותפים

כיצד אחד מתפקידי המפלגות במדינה דמוקרטית בא לידי ביטוי בקטע

הסבר – 60%

הסבר:

תפקידי המפלגה

רכיבים נדרשים:

- לבטא את האינטרסים והרעיונות המקובלים בחברה
- לייצג את הבוחרים במוסדות השלטון הנבחרים

הסבר:

אחד מתפקידי המפלגה הוא לבטא את האינטרסים והרעיונות המקובלים בחברה

ביסוס: **התלמיד מראה שיש שוני** בין המצעים של מפלגות שונות המייצגות את המגזר הערבי / המפלגות מייצגות קהלים שונים בציבור הערבי.

קישור: **התלמיד מבין שהשוני** במצעים של מפלגות שונות במגזר הערבי פירושו מענה לצרכים שונים ומגוונים של הציבור הערבי / המפלגות מייצגות קבוצות שונות שמהן מורכבת החברה הערבית; כלומר המפלגות השונות מממשות באמצעות מצעיהן השונים את תפקידה של מפלגה לתת ביטוי לאינטרסים ולרעיונות שונים הקיימים בחברה.

או:

קישור: **התלמיד מבין שייצוג** הקהלים השונים בציבור הערבי פירושו ביטוי לרכיב מטרת המפלגה להשתתף בשלטון.

15. עקרון הפלורליזם

הצגה – 40%

רכיבים נדרשים:

ההכרה בקיום של מגוון דעות / קבוצות / השקפות / לגיטימציה לשונות. הכרה במימוש: הכרה בזכותן של הקבוצות לבטא את השונות ביניהן ולהתארגן במסגרות שונות כדי לממש את זכויותיהן ולפעול להשגת האינטרסים שלהן / להשפיע.

כיצד הפלורליזם בתחום החברתי או בתחום התרבותי בא לידי ביטוי בקטע

הסבר – 60%

ביסוס: **התלמיד מראה שיש** התייחסות לארגונים חברתיים ועמותות ציבוריות במגזרים השונים המוצגים על ידי העיתונות המקומית.

קישור: **התלמיד מבין שקיומם** של ארגונים אלה / התייחסות לארגונים החברתיים בעיתונות המקומית הוא ביטוי להכרה בזכות הקיום / במימוש של מגוון דעות / קבוצות / מתן לגיטימציה לשונות, וכך נשמר עקרון הפלורליזם בתחום החברתי.

או:

ביסוס: **התלמיד מראה שיש** כלי תקשורת שונים / עיתונות ארצית ועיתונות מקומית.

קישור: **התלמיד מבין שכלי** תקשורת שונים (העיתונות הארצית והעיתונות המקומית) מייצגים מגזרים שונים ודרכי ביטוי שונות, כלומר מביאים לידי ביטוי את השונות התרבותית של הקבוצות השונות בחברה, וכך מתממש עקרון הפלורליזם התרבותי.

א.:

ביסוס: התלמיד מראה שיש מקום לשילוב של יותר עיתונאים המכירים את הצרכים האמיתיים של מגזרים מסוימים.

קישור: התלמיד מבין ששילובם של עיתונאים / אנשי תקשורת המייצגים את הקבוצות השונות באוכלוסייה בכלי התקשורת הארצית ייתן ביטוי לגוונים השונים של החברה בישראל, כלומר תובטח זכות קיומן של תרבויות שונות / לגיטימציה לשונות התרבותית ובכך יישמר עקרון הפלורליזם בתחום התרבותי.

א.:

בדרך השלילה – פגיעה בפלורליזם

ביסוס: התלמיד מראה שפעולותיהם של ארגונים חברתיים ועמותות ציבוריות במגזרים השונים לשם קידום המטרות של מגזרים אלו במישור המקומי ובמישור הארצי אינן מוזכרות לרוב בתקשורת הארצית.

קישור: התלמיד מבין שההימנעות של העיתונות הארצית מלדווח על פעילותם של הארגונים החברתיים פירושה פגיעה מסוימת ביכולתן של העמותות לקדם את המטרות החברתיות שלהן ולהשפיע [שכן התקשורת היא כלי חשוב להעברת מסרים ולבניית עולם המושגים של האזרח] / אי-הכרה בקיומם של הארגונים החברתיים.

פרק רביעי

על הנבחן לענות על שתיים מהשאלות 16-19.

16. הדרג הממשלתי שהוועדה מוסמכת לאשר את מינויו

ציון – 30%
הצגה – 30%
הסבר – 40%

ציון: דרג מנהלי

הצגה:

רכיבים נדרשים:

- אנשי מקצוע מומחים בתחומם (בניגוד לנבחרי ציבור)
- אחראים לביצוע / מוציאים לפועל את מדיניות הדרג הנבחר / השפעה על קביעת מדיניות המשרד
- ממונים / לא נבחרים בבחירות

הסבר:

ביסוס: התלמיד מראה שוועדת המינויים צריכה לדון בהתאמה לתפקיד של מועמד לתפקיד בכיר בשירות הציבורי / רמטכ"ל – צבא / מפכ"ל – משטרה

קישור: התלמיד מבין שתפקידים בכירים בשירות הציבורי הם חלק מהמנגנון הביורוקרטי / המנהלי / הפקידותי שאנשי מקצוע מומחים בתחומם ממלאים אותו / מתמנים אליו.

17. הזכות שהחוק נועד לקדם:

ציון – 30%
הצגה – 30%
הסבר – 40%

ציון: הזכות להליך הוגן**הצגה:****רכיבים נדרשים:**

- הליך משפטי בזמן העמדה לדין / מעצר / חשד
- צמצום הפגיעה בזכויות למינימום ההכרחי

הסבר:**ביסוס:** התלמיד מראה שעורכי הדין מחויבים על פי חוק להעניק סיוע משפטי חנם למי שזכאי לכך.**קישור:** התלמיד מבין שסיוע משפטי הוא אחד התנאים להבטחת קיומו של הליך משפטי הוגן / תנאי שעוזר להבטיח שזכויותיו של האדם לא ייפגעו מלבד מה שהוא הכרחי לקיום ההליך המשפטי שבו הוא מעורב.**אז:****ביסוס:** התלמיד מראה שמטרת החוק היא להגדיל את סיכוייו של מי שנפגע לתבוע זכויות המגיעות לו ולזכות בדין, או להתגונן כראוי מפני תביעות פליליות או אזרחיות המוגשות נגדו.**קישור:** התלמיד מבין שסיוע משפטי משמעו הגנה טובה ומקצועית / ייעוץ מקצועי שיאפשר לאדם לתבוע / להתגונן כראוי, וכך לממש את זכותו להליך הוגן / יישמרו זכויות היסוד שלו ולא ייפגעו מעבר לנדרש.**18. סוג מנגנון הפיקוח והביקורת שהביא להפלת השלטון בתוניסיה**

ציון – 30%
הצגה – 30%
הסבר – 40%

ציון: מנגנון פיקוח וביקורת בלתי פורמלי**הצגה:****רכיבים נדרשים:**

- מי? על ידי גופים, אזרחים או קבוצות המופעלים על ידי הציבור / דעת קהל / תקשורת / אמונות לסוגיה / ארגונים ועמותות
- כיצד פועלים? — פועלים באופן וולונטרי / לא רשמי / תפקידו לא מעוגן בחוק.
- מטרה: הגבלת השלטון / מניעת שימוש לרעה

הסבר:**ביסוס מתוך הקטע:** התלמיד הראה שהתקיימו הפגנות סוערות על ידי המוני אזרחים שיצאו לרחובות**קישור:** התלמיד הבין שהפגנות האזרחים נגד השלטון והדרישה להפלתו משמען שימוש במנגנון פיקוח וביקורת בלתי-פורמלי — דעת הקהל — המממש את זכותם ואף חובתם של האזרחים לבקר את השלטון ולפקח על פעולותיו.**אז:****ביסוס:** התלמיד הראה ששימוש ברשתות חברתיות באינטרנט / שמה שנכתב בהן, עודד את האזרחים לפעול לשינוי המציאות במדינה.**קישור:** התלמיד הבין שהפעילות ברשתות חברתיות באינטרנט / השפעתה על מעשי האזרחים מייצגות שימוש במנגנון פיקוח וביקורת בלתי-פורמלי — תקשורת. לתקשורת, במקרה זה רשת האינטרנט, תפקיד חשוב ביצירת דעת קהל על ידי אספקת המידע הדרוש לאזרחים כדי שיוכלו לנקוט עמדה ולפעול מול השלטון.

19. מחוון להערכת שאלת עמדה

הסוגיה שבמחלוקת: האם יש למדינת לאום זכות לנקוט מדיניות הגירה המקלה על צאצאי בני הלאום החיים מחוץ למדינה להפוך לאזרחיה?

טענה: אני תומך ב / מתנגד ל / קיום מדיניות כזו / יש / אין למדינת לאום זכות...
שלבי הערכת התשובה:

- א. קריאת התשובה והתרשמות כללית ממנה [רמה גבוהה, בינונית או נמוכה]¹
- ב. קריאת התשובה והערכתה בהלימה לקריטריונים המופיעים בעמודה הרלוונטית [רמה גבוהה, בינונית או נמוכה]

א. טענה – 100%

מה מצופה מהתלמיד?	רמה גבוהה: [80%-100%]	רמה בינונית: [55%-79%]	רמה נמוכה: [0%-54%]
ניסוח טענה ברורה המתייחסת ישירות לסוגיה שבמחלוקת	- הטענה מתייחסת ישירות לסוגיה המסוימת שדונה בשאלה. - הטענה מובחנת מהנימוקים. - יש בתשובה הבעת עמדה ברורה, הכלולה בטענה.	- הטענה אינה מנוסחת בבירור. - יש בתשובה עמדה, אך היא אינה מנוסחת כטענה (למשל: "אני בעד") - הצגת הסוגיה במחלוקת ללא נקיטת עמדה.	- הטענה אינה ברורה לקורא. - אין בתשובה הבעת עמדה, אלא רק פירוט ידע. - האמירה אינה כוללת הבעת עמדה והיא מתייחסת לנושא קרוב אך לא לסוגיה עצמה.

ב. הנמקה – 100%

מה מצופה מהתלמיד?	רמה גבוהה: [39%-50%] [לכל נימוק]	רמה בינונית: [27%-39%] [לכל נימוק]	רמה נמוכה: [0%-27%] [לכל נימוק]
הצגת שני נימוקים שונים, הנשענים על מושגים אזרחיים הלוקחים מחומר הלימוד באזרחות, ורלוונטיים לטענה קישור מתאים בין כל אחד מהנימוקים לבין הטענה	- הנימוק כולל מושג רלוונטי אחד לפחות לטענה, המצוין בשמו [מושג / פריט מידע מחומר הלימוד באזרחות] - המושג עליו מתבסס הנימוק מקושר בצורה נכונה לטענה / התלמיד מבין את הקשר בין המושג לבין טענתו ומסביר אותו - הנימוק כתוב באופן ברור, בהיר ומלא - הנימוק השני מובחן מהנימוק הראשון	- ישנה הצגה של מושג רלוונטי אחד לפחות אך אין קישור ברור בין המושג שהציג התלמיד לבין טענתו. - הנימוק רלוונטי לטענה, אך אינו מנוסח במדויק בשפת האזרחות.	- ציון מושג רלוונטי ללא הצגה וללא הסבר - אין קישור הגיוני בין הטענה לבין הנימוק - הנימוק אינו רלוונטי לטענה - הנימוק הוא ברמת ההכללה בלבד - התשובה כלל אינה כוללת נימוק לטענה - העובדות שעליהן מבסס התלמיד את הנימוק אינן נכונות.

1 — הרמות מתייחסות להערכת התשובה בשני ממדים: ממד כמותי וממד איכותני ושקלול ביניהם.

הערות למעריך:

- * אם התשובה כוללת נימוק אחד בלבד, אך הנימוק טוב וראוי, יש להוסיף 10% לציון התשובה.
- * התלמיד רשאי להביע עמדה אמביוולנטית אם הוא מבהיר את האמביוולנטיות ומנמק אותה. אם אין נימוק לאמביוולנטיות, יש להתייחס לתשובה כאילו היא מכילה נימוק אחד בלבד ולהעריכה בהתאם.
- * הנימוק יכול להיות מסוג הסבר ו/או מסוג דוגמה המשקפת מציאות מתאימה, רלוונטית לטענה ומקושרת למושגים באזרחות.
- * התלמיד יכול לנמק על דרך השלילה, כלומר להציג את הטיעון הנגדי לעמדה שהוא מחזיק בה, ולהסביר מדוע הוא שגוי.
- * שני נימוקים טובים, המהווים דבר והיפוכו לא יוכלו להתקבל כתשובה מלאה.
- * לא יתקבלו נימוקים המבוססים על עובדות שגויות לחלוטין, שברור שהתלמיד המציא אותן לצורך התשובה.
- * אפשר להוסיף לציון עד 10% עבור העלאת רעיון יצירתי, מקורי, מעניין הראוי לשבח, או עבור כתיבה ברמה גבוהה.